

**СИСТЕМА ОБРАЗІВ-ПЕРСОНАЖІВ ТВОРІВ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «АРСЕН»
ТА ЙОАННИ ЯГЕЛЛО «КАВА З КАРДАМОНОМ»**

У статті розглядається система образів-персонажів повісті Ірен Роздобудько «Арсен» та роману Йоанни Ягелло «Кава з кардамоном».

Ключові слова: підліткова література, літературний персонаж, компаративний аналіз

The article examines the system of character images in Irene Rozdobuko's story "Arsen" and Yoanna Jagello's novel "Coffe with Cardamon".

Key words: teenage literature, literary character, comparative analysis

Твори «Арсен» та «Кава з кардамоном» є помітними явищами у сучасних українській та польській літературах. Однак на сьогодні вони малодосліджені, а система персонажів у них взагалі не розглядалась, тому і потребує поглибленого аналізу.

Метою нашого дослідження є аналіз системи образів-персонажів повісті «Арсен» Ірен Роздобудько та роману «Кава з кардамоном» Йоанни Ягелло.

У повісті «Арсен» усі образи можна умовно поділити на 3 групи. До першої групи ми відносимо родину головного героя твору підлітка Арсена та його самого. Друга група – це жителі села, третя – предки хлопчика із розповідей дідуся та бабусі, про яких у селі існують легенди.

Особливий інтерес у повісті Ірен Роздобудько становить образ головного героя Арсена Іванюка. Письменниця створила постать тринадцятирічного підлітка, який мріє «про подорожі, загадки, скарби і безпеку» [1, с.11]. Він захоплюється різноманітними книгами, любить дивитись пригодницькі фільми та грати в комп'ютерні ігри. Хлопчик є також справжнім шибеником, але таким він став після розлучення своїх батьків. «У сьомому класі відростив довге волосся, носив сорочку, розстібнуту майже на всі ґудзики, ходив до школи в потертих джинсах» [1, с. 19]. У такий спосіб підліток протестує через ситуацію у родині. Одного разу хлопчик замислив собі справжню детективну пригоду – розгадати сімейну таємницю своїх предків, тому і вирушає на літніх канікулах у село до бабусі з дідусем.

До родини Арсена відносимо маму Юлю, тата (який пішов з родини, коли хлопчик був у 5 класі), дідуся Олега, бабусю Ліду, зведену сестричку Нійоле.

У повісті мама Юля зображена, мов старша сестра Арсена, він навіть іноді називає її просто по імені. Авторка створила образ сучасної жінки: «Вона ходить у джинсах і модних футболках, струнка й довгокоса» [1, с. 15]. Про тата у творі сказано дуже мало. Нам відомо тільки про те, що він покинув маму Арсена заради іншої жінки, через деякий час хотів повернутись до неї, проте вже сама Юля не прийняла його. Обґрунтувала цей вчинок тим, що нова дружина тата вже народила дитину – зведену сестричку Арсена Нійоле. Ця дівчинка заслуговує особливої уваги. Арсен з сестричкою познайомився по приїзду в село, коли вже тій було 5 років. Це «гарненька, білява, з великими очима і кирпатим носиком» [1, с. 37] дівчинка. Братик з сестричкою дуже схожі своїми захопленнями – вони обоє неабиякі фантазери. Цією деталлю авторка хотіла, напевно, підкреслити їхній родинний зв'язок. Також ми не можемо не сказати про бабусю Ліду та дідуся Олега. У них втілено образи старших родичів, до яких приїздиш і в будинку «пахне медом, польовими квітами й свіжим сиром» [1, с. 21]. Так зауважує сам головний герой. А також це саме від них Арсен уперше почув сімейну легенду про Макара. Це батьки тата Арсена. Батьки Юлі, на жаль, загинули десь у Сибіру. Вони були геологами.

До другої групи ми віднесли Айрес, Федора, Василя Петровича (тато Федора), Якова Степановича та його дружину Софію Михайлівну, а також усіх дітей з будинку родинного типу.

Особливої уваги серед жителів села заслуговує постать Айрес. Насправді її звать Олександрою. Авторка зображує сироту, яка виросла у будинку родинного типу. Нещасною її назвати не можна, оскільки про дівчинку піклуються і вона може займатися справами, які їй до вподоби (наприклад, їздити на мопеді). У майбутньому Айрес мріє поїхати до Буенос-Айреса, щоб віднайти батьків, які проживають в Аргентині. На нашу думку, це лише її фантазії, оскільки в дитинстві вона любила танцювати ламбаду та захопилась культурою цієї далекої країни.

Серед селян виділяється також образ Федора. Цей хлопець викликає негативні емоції у читача через те, що він часто не вітається, любить вчинити бійку та поводить себе зверхньо у ставленні до головного героя. У нього також дуже суворий тато – Василь Петрович, який часто сварить хлопця та змушує важко працювати. Можливо, саме через надмірну вимогливість тата Федір має такий характер.

Яків Степанович є директором школи. Під час літніх канікул він працює над музеєм історії їхнього села. Дружина директора Софія Михайлівна опікується будинком родинного типу та його мешканцями: Айрес, Мишком, Стасиком, Лізою, Вікою, Артуром і Євгеном. За розповіддю Нійоле Ліза і Віка є сестрами-близнючками, Артур і Євген – старші брати Стасика: *«Артур тепер служить у війську, а Євген працює на комбайні (у нього вже своя родина)»* [1, с. 127].

До предків хлопчика ми відносимо Пана Островершенка, Макара, Марію, Ярему, Арсена та Нійоле (Арсен – це син Макара та Марії, а Нійоле – його дружина. Дітей було названо на їхню честь).

Островершенко є заможним паном та батьком Марії, який згодом відмовився від дочки через її захоплення та закоханість у простого селянина Макара. Парами Макара та Марії, Арсена і Нійоле письменниця, напевно, хотіла показати своїм читачам, що таке справжнє кохання. Незважаючи на бідність та бездітність, Макар і Марія продовжували кохати один одного, багато працювали та вірили у щасливе майбутнє. Образ Яреми – це постать убивці та заздрісника, який таємно закохався в Нійоле і наважився на такий підступний злочин, щоб заволодіти нею.

Образна система роману «Кава з кардамоном» є більш розгалуженою, зважаючи на жанрову специфіку тексту. Усіх персонажів ми умовно поділяємо на 4 групи. Перша група, як і в повісті «Арсен», – це родина головної героїні Халіни Барської та вона сама. Друга група – це друзі дівчинки. Третя – фотографи. А до четвертої групи ми віднесли осіб, які фігурують епізодично.

У романі «Кава з кардамоном» вся увага прикута до дівчинки-підлітка Халіни Барської. Їй 15 років, вона мріє стати фотографом і погано навчається у школі, через те що виконує багато сімейних обов'язків, пов'язаних із рідним братиком Казиком. У її образі втілено риси середньостатистичного підлітка, який часто відчувається самотнім і нікому не потрібним. Все це відбувається до тих пір, поки в її житті не з'являється людина, яка починає про неї піклуватися, – Адріан.

Незважаючи на те, що Лінка часто себе відчуває самотньою, родина в неї досить велика. До її складу входять мама, вітчим дівчинки та рідний батько її братика – Адам, менший братик Казимир та аж три бабусі – Стефа (мамина), Ружа (вітчима) та Божена (мама рідного тата дівчинки, який загинув в аварії).

Мама Лінки – це жінка, яка тяжко переживає втрату своєї другої дитини. Вона навіть лікувалась у психічній лікарні, тяжко працює і тому є дратівливою. Через таємницю про свою другу дитину жінка відгороджується від усіх та закривається у собі. Поведінку мами головна героїня описує так: *«Останнім часом мама була якась дивна, мов чужа»* [2, с. 20]. Здавалося, що вона не звертала на дітей ніякої уваги. *«Весь час сиділа за ноутбуком, або відсутнім поглядом дивилася у вікно»* [2, с. 20]. Вітчим Лінки виступає

справжнім чоловіком, який піклується про свою родину. Адам розумів поведінку мами та намагався підтримувати її так само, як і дітей. Лінка про нього відгукується так: «*Вітчим був спокійний і зовсім не нервував, на противагу мамі, яку будь-яка дрібниця виводила з рівноваги*» [2, с. 57]. Образ Казимира – це образ маленького хлопчика, який проживає своє безтурботне дитинство та нічим не переймається. В образах бабусь авторка втілила турботу і допомогу Лінці та її мамі, що так іноді нам всім потрібні.

До другої групи персонажів ми віднесли друзів дівчинки: Адріана, Наталку та Каську. Адріан є особливим героєм, адже він таємно закоханий у Лінку і не знає, як їй у цьому зізнатись. Протягом усього твору він всіляко допомагає головній героїні (вступити до мистецького ліцею та розгадати сімейну таємницю). Саме від нього Халіна відчула ту турботу і підтримку, яку не відчувала від мами. Наталка – це найкраща подруга та однокласниця Лінки. Вони довго товаришували до того часу, поки між ними не виникли таємниці і вони не посварилися. У героїні Касі Печериці, як і в Айрес із твору «Арсен», втілено образ сироти. Від народження дівчинка хворіла ДЦП, через це мама відмовилася від неї і вона виросла в дитячому будинку. Згодом ми дізнаємося, що саме Каська є сестричкою Лінки, яку покинула мама.

До третьої групи ми віднесли Мацека та Конрада. Вони обоє фотографи. Саме цим вони і зацікавили головну героїню. Мацек – це грубий тип, який за фотосесію робить дівчинці непристойну пропозицію. Конрад дивний та весь час похмурий. Їх поєднує хобі, яким також захоплювалася наша героїня. Однак згодом дівчинка побачила їхні справжні обличчя.

Епізодичними персонажами є Яцек Шрон (класний керівник Халіни), однокласники дівчинки, також прийомні батьки та справжній тато Касі (професор в університеті). Усі ці образи у творі з'являються лише епізодично, проте відіграють свою роль у розвитку сюжету роману.

Отже, така насиченість персонажами творів «Арсен» і «Кава з кардамоном» зумовлена їхньою жанровою специфікою, а також прагненням Ірен Роздобудько та Йоанни Ягелловсебічно змалювати світ підлітка. Усі персонажі відіграють важливу роль у долі головних героїв.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Роздобудько І. Арсен. Київ: Грані-Т, 2012. 224с.
2. Ягелло Й. Кава з кардамоном. Львів: Урбіно, 2013. 240 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Бондаренко Л.Г.